

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 7

*Матеріали VI Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Державне управління та місцеве самоврядування в Україні
в контексті європейської інтеграції”,
м. Київ, МАУП, 17 листопада 2011 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2012

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 11 від 21.12.11)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ігнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф.;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 7: Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Державне управління та місцеве самоврядування в Україні в контексті
європейської інтеграції”, м. Київ, 17 листоп. 2011 р. / редкол.: А. М. Подо-
ляка (голова) [та ін.]. — 2012. — 382 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної
конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становлен-
ню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у
різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів
і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і су-
спільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

© Міжрегіональна Академія управління
персоналом (МАУП), 2012

© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2012

Курчина Т. О.

Державне управління забезпеченням
інформаційної безпеки:
організаційно-правовий аспект 248

Левандовська Н. М.

Удосконалення методів планування
виробництва та реалізації продукції
на підприємстві 252

Маяцька О. Ю.

Соціально-психологічна взаємодія
студента і студентської групи
в аспекті формування стандартів
спільної поведінки 255

Медвідь М. Ф., Ольховик А. А.

Соціальна політика в Україні:
теорія і практика 262

Носуля О. П.

Необхідність упровадження засад
світового досвіду з проблем
організованої злочинності
та корупції в Україні 267

Пилипишин С. С.

Управління фінансами фізичних осіб .. 274

Проценко І. О.

Державний вимір освітньої
парадигми 277

Радзімовська С. Ф.

Європейська інтеграція та суверенітет
національних держав 283

Січкарь О. М.

Аналіз економічного потенціалу
підприємства 286

Стогний Е. М., Крець А. М.

Трансформація природної
и политической рент 290

Тимошин Ю. В.

Методологія аналізу державного
управління в класичних і сучасних
державно-правових дослідженнях 293

Третяк О. Л.

Служба безпеки України в системі
державного управління України 300

Чайковська Л. В., Сацевіч В. О.

Міжнародно-правова та економічна
парадигма сучасного ринку
паливно-енергетичних ресурсів 304

Бабак А. К.

Політичний режим та механізм
державного управління в Україні 308

Бурла С. С.

Підвищення соціального захисту
державних службовців як умова
забезпечення їх діяльності 312

Вахній О. В.

Основні напрями державного
регулювання суспільної моралі
в Україні 315

Гулай Л. А.

Гендерний аспект проблеми насильства
над жінками в сім'ях 319

Дубова О. О.

Реформування системи місцевого
самоврядування в умовах
євроінтеграції України 321

Сірик А. О.

Становлення правової держави
в Україні 324

Сурженко М.

Проблеми розподілу владних
повноважень в Україні
в умовах євроінтеграції 327

Черненко Ю. С.

Роль спадщини Іммануїла Канта
для становлення сучасної
української держави 330

Алжум Майсара

Інформаційна діяльність
у сфері державного управління 335

Бушин О. О.

Політична освіта в Україні
в сучасних умовах 338

Костенко А. Ю.

Регіональна політика
в Україні 340

Содель Ю. В.

Виконавча влада і місцеве
самоврядування в умовах становлення
правової держави в Україні 343

Медвідь Ф. М., Кулявець А. В.

Формування владної еліти
в Україні: питання теорії
і практики 346

РОЛЬ СПАДЩИНИ ІММАНУЇЛА КАНТА ДЛЯ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Становлення і розвиток української державності, вип. 7, с. 330–334

Родоначальником німецької класичної філософії вважається філософ Іммануїл Кант (1724–1804). Він народився і помер у столиці Східної Пруссії — Кенігсберзі; походив із родини ремісника; здобув університетську освіту; працював викладачем і професором Кенігсберзького університету. І. Кант був різнобічно освіченою людиною. Його філософська система має низку оригінальних концепцій щодо будови Всесвіту, етики та естетики, логіки пізнання. Важливе місце в теоретичній спадщині цього мислителя посідають праці з соціально-політичних, історичних і правових проблем. Це — “Основи метафізики моральності”, “Критика практичного розуму”, “Ідея загальної історії під космополітичним кутом зору”, “До вічного миру”, “Метафізичні засади вчення про право” та ін. Філософія І. Канта приголомшує глибиною і проникливістю [3, 128].

Іммануїл Кант розробляв вчення про правову державу на базі вчення про категоричний імператив, тобто формальне внутрішнє веління. Зміст його такий: роби так, щоб правила (максима) твоєї поведінки слугували зразком для законодавців. Правова держава, за Кантом, це

не та держава, де громадяни сліпо дотримуються закону, а та, де закон відповідає їх моральним принципам. Правовою є та держава, де всі підпорядковані не просто закону, а праву. Іммануїл Кант розводить категорії: мораль та право, право і закон. Право є міра свободи, а закон — юридичне відображення права. Право є міра свободи, зведена в закон. У правовій державі закони відповідають праву тією мірою свободи, що існує в суспільстві. Джерелами законів у правовій державі, за Кантом, виступає єдина воля всіх осіб, що утворюють народ, громадяни мають право коритись тільки тим законам, зі справедливості яких вони згодні і беруть зобов’язання самохиті їх дотримуватись. Юридична рівність усіх перед законом: як і громадяни, влада повинна неухильно дотримуватися тих самих законів.

Поняття “правова держава” утвердилось на рубежі XVIII–XIX ст. Але сам термін “правова держава” остаточно закріпився в суспільній думці та юриспруденції у XIX ст.

Звісно ж, Іммануїл Кант розглядав правову державу як об’єднання великої кількості людей, підлеглих правовим законам, і вважав, що зако-

нодавець повинен керуватися вимогою: чого народ не може дозволити стосовно самого себе, те й законодавець не може дозволити стосовно народу. Ціннісний зміст ідеї правової держави полягає у затвердженні суверенності народу як джерела влади, гарантованості його свободи і верховенства закону. У політичному житті громадянське суспільство забезпечує всім громадянам доступ до участі в державних і суспільних справах. Тут держава і громадяни зв'язані взаємною відповідальністю при безумовному верховенстві демократично прийнятого закону про рівність усіх перед законом.

Правова держава — це держава, обмежена у своїх діях правом, що захищає свободу та інші права особи і що підпорядковує владу волі суверенного народу. Конституція, що виступає своєрідним суспільним договором між народом і владою, визначає взаємовідносини між особистістю і владою. Пріоритет у відносинах між державою і громадянином належить правам людини, що не можуть бути порушені законами держави і його діями. Для того щоб народ міг контролювати державу і держава не перетворилася в монстра, який панує над суспільством, існує розподіл влади на законодавчу, виконавчу і судову. Пріоритет права, що володіє всезагальністю, поширюється рівнозначно на всіх громадян, державні і суспільні інститути, захищає і відстоює незалежний суд.

Загальновідомо, що в ст. 1 Конституції України зазначається: “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава”. Тобто, в нашому Основному законі

закріплено концепцію правової держави І. Канта.

Початок політичних та економічних реформ в Україні, як і в інших незалежних державах Співдружності, був пов'язаний з відродженням громадянського суспільства, створенням правової держави. В основі економічних рішень лежить програма переходу до ринкових відносин, що ставить своєю метою повернення народу значної частини власності. Право на власність реалізується шляхом роздержавлення і приватизації, передачі державного майна громадянам і трудовим колективам. Економічна незалежність громадян — основа нормального функціонування громадянського суспільства.

Як і ідею права, так і ідею держави, Кант пов'язав зі свободою. В “Критиці чистого розуму” мислитель нотує: “Державний устрій, заснований на якомуго більшій людській свободі згідно з законами, завдяки яким свобода кожного в змозі співіснувати з свободою всіх інших, є принаймні необхідною ідеєю; її необхідно покласти за основу не тільки первісного плану державного устрою, але і будь-якого окремого закону”. Тож держава в її реальності є умовою практичної реалізації ідеї права як свободи. Така реалізація забезпечує цілісність держави. Держава має створюватися і функціонувати відповідно до законів свободи.

Держава, за Кантом, — це поєднання множинності людей, підкорених правовим законам. “Оскільки ці закони необхідні як апіорні закони, тобто як закони, які самі по собі випливають з понять природного права (а не як закони статутарні), форма

держави є формою держави загалом, тобто державою в ідеї, такою, якою вона мусить бути згідно з чистими принципами права, причому ідея ця слугує нормою для будь-якого справжнього поєднання в спільноту”.

У кожній державі існує три влади, тобто всезагальним чином поєднана воля в трьох особах: верховна (суверенітет) в особі законодавця, виконавча влада в особі управлінця і судова влада в особі судді. Кожна з цих влад неминуче спирається на ідею держави в цілому. У поєднанні трьох видів влади мислитель вбачає благо держави, під яким розуміється вища ступінь узгодженості державного устрою з правовими принципами, прагнути до яких зобов’язує нас розум через категоричний імператив.

Так, принцип поділу влади на три гілки знайшов своє відображення в ст. 6 Конституції України: “Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову” [1, 4].

Законодавча влада в змозі належати тільки об’єднаній волі народу. Невід’ємні від сутності громадян правові атрибути: суть, ґрунтована на законі свобода кожного не підкорятися іншому закону, крім того, на який він дав свою згоду; громадянська рівність — визнавати вище себе тільки того в складі народу, на кого він має моральну здатність покласти такі самі правові обов’язки, які цей в змозі покласти на нього; по-третє, атрибут громадянської самостійності — бути зобов’язаним своїм існуванням не сваволі когось іншого в складі народу, а своїм власним правам і силам як члена спільноти, тож, у правових справах громадянська

особистість не мусить бути представлена ніким іншим. Лише здатність голосувати становить кваліфікацію громадянина; а ця здатність передбачає самостійність того в складі народу, хто має намір бути не просто часткою спільноти, а й її членом, тобто особою, яка діє за власною волею спільно з іншими.

Республіканський лад, згідно з Кантом, забезпечує умови існування правового громадянського суспільства, де свобода підлегла зовнішнім законам і пов’язана з незборимою владою. Тут народ — суверен, правитель — повірений держави, володіючий виконавчою владою, народ-суддя, “сам судить себе через своїх співгромадян” — присяжних. Україна є республікою, відповідно до ст. 5 Конституції України [1, 8].

Тож, як бачимо, даний аспект правової держави, який Кант зазначав як умову існування громадянського суспільства, є і в Україні.

Становлення в Україні правової держави полягає: по-перше, у демократичності і відкритості законодавчого процесу; по-друге, незалежності суду і прокуратури, підвищенні їх статусу в суспільстві, вдосконаленні процесуального законодавства, точному дотриманні презумпції невинуватості, норм правосуддя і права на захист; дієвості виправно-трудової системи; відміні актів необґрунтованого позбавлення громадянства; по-третє, створенні динамічного, сучасного державного апарату, що формується на конкурсній основі, підконтрольного в межах закону представницьким органам і громадськості. У процесі формування в Україні правової держави треба пов-

ніше забезпечувати системні залежності між Конституцією і законами різних видів, не припускаючи їх неузгодженості, доцільно розробляти прогнози розвитку законодавства на основі оцінок перспектив розвитку економічної, політичної і соціальної сфер, стану навколишнього середовища, міжнародних відносин тощо.

З метою вдосконалення правової держави класичного ліберального варіанту, згідно з Кантом, а також усунення наслідків невдалої політики командно-адміністративної системи забезпечити кожному матеріальну свободу і встановити в суспільстві соціальну справедливість і рівність, розробляється теорія соціальної держави (держави загального благоденства). Соціальна держава — це держава, яка прагне до забезпечення кожному громадянину гідних умов існування, соціальної захищеності, співучасті в управлінні виробництвом, а в ідеалі приблизно однакових життєвих шансів, можливостей для самореалізації особистості. Встановлення в суспільстві загального добра, утвердження соціальної справедливості стає плідною діяльністю соціальної держави. Майнова та інша соціальна нерівність згладжується соціальною державою, проявляється турбота про слабких і знедолених, надається кожному праця або інше джерело існування, зберігається мир і суспільний порядок, формується сприятливе для людини середовище проживання тощо. Джерела соціальної держави сягають у соціальну політику. Адже ще в давнині чимало правителів, наприклад римські цезарі, піклувались про найбідніших громадян наданням плебсу хліба та

видовищ. Та основний тягар соціального забезпечення слабких і знедолених тоді лежав на великих сім'ях і громадах.

Принцип верховенства права означає, що право визнається вищою владою в державі. І. Кант право в цьому розумінні визначав таким чином: “Право — це обмеження свободи кожного за умови її узгодження зі свободою всіх інших, наскільки це можливо відповідно до певного загального закону”.

Право у вищому його розумінні втілюється в Конституції держави, де визначені головні умови, на яких люди утворюють свою державу. В ній визначені, з одного боку, права і свободи, якими користуються люди цієї держави, а з другого боку, встановлюються повноваження і обов'язки різних гілок державної влади.

Правова держава є державою, в якій відносини громадян і держави врегульовані нормами права і дії органів державної влади підкоряються нормам права.

Отож, підсумовуючи все викладене вище, можна зробити висновок, що спадщина Іммануїла Канта відобразилась значним чином у структурі побудови сучасної української держави. Передусім основні аспекти правової держави, які також зазначав І. Кант, відобразились в нашому Основному законі — Конституції України.

Література

1. *Конституція України* від 28 червня 1996 року, зі змінами та доповненнями.

2. *Данильян О. Г.* Філософія права: Підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. — Х.: Право, 2009. — 208 с.
3. *Костицький В. М., Чміль Б. Ф.* Філософія права: Навч. посіб. — К.: Юрінком-Інтер, 2000. — 336 с.
4. *Кремень В.* Філософія: Мислителі. Ідеї. Концепції: Підручник. — К.: Книга, 2005. — 525 с.
5. *Кант І.* Критика практичного розуму. — К.: Юніверс, 2004. — 240 с.
6. *Кант І.* Рефлексії до критики чистого розуму. — К.: Юніверс, 2004. — 464 с.
7. *Кант І.* Критика чистого розуму. — Симферополь, 2004. — 216 с.
8. *Кант І.* Критика практического разума: Соч. в 6-ти т.; Т. 4(1). — М., — 1991. — 348 с.
9. *Кант І.* Основы метафизики нравственности: Соч. в 6-ти т.; Т. 4(1). — М., — 1991. — 236 с.
10. *Хома Н. М.* Історія політичних і правових вчень. — Л., 2002.